

РОЗДІЛ II. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОРЕКЦІЙНОЇ ПСИХОПЕДАГОГІКИ

Тетяна АНДРУЩЕНКО

соціальний педагог,
Комунальний заклад
«Прилуцька спеціальна школа»
Чернігівської обласної ради

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЯК УМОВА ЇХНЬОЇ УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ДО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

У статті розкрито теоретичні проблеми соціально-педагогічного супроводу дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціальної та інклюзивної освіти. Наголошено на взаємозв'язку цього виду діяльності з успішною соціалізацією школяра з інтелектуальними порушеннями. Наголошено на врахуванні індивідуальних та вікових особливостей дитини з інтелектуальними порушеннями. Висвітлено роботу тьютора, його обов'язки та напрямки роботи. Описано діяльність команди фахівців з соціально-педагогічного супроводу дитини означеної категорії.

Ключові слова: соціально-педагогічний супровід, дитина з інтелектуальними порушеннями, тьютор.

T. ANDRUSHCHENKO. SOCIAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT OF CHILDREN WITH INTELLECTUAL DISABILITIES AS A CONDITION FOR THEIR SUCCESSFUL ADAPTATION TO AN EDUCATIONAL INSTITUTION

The article reveals the theoretical problems of socio-pedagogical support of children with intellectual disabilities in the conditions of special and inclusive education. The relationship between this type of activity and the successful socialization of a schoolchild with intellectual disabilities is emphasized. Emphasis is placed on taking into account the individual and age characteristics of a child with intellectual disabilities. The work of the tutor, his duties and areas of work are highlighted. The activity of a team of specialists in social and pedagogical support of a child of the specified category is described.

Key words: socio-pedagogical support, child with intellectual disabilities, tutor.

Постановка проблеми. За даними Всесвітнього Банку, 10-12 % мешканців нашої планети відносяться до категорії осіб з порушеннями психофізичного розвитку. У системі спеціальної освіти функціонує більше 300 спеціальних закладів загальної середньої освіти, у яких навчається близько 40 тисяч дітей. Збільшується кількість навчально-

реабілітаційних центрів для дітей зазначеної категорії та кількості учнів у них [2; 3; 4].

Кількість дітей в Україні, які потребують соціально-педагогічного супроводу поступово збільшується. За даними А. Колупаєвої, дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку в Україні становить 12,2 % від загальної кількості дітей у державі [1].

Актуальність. Проблемою шкільної адаптації дітей із порушеннями інтелектуального розвитку займалися Г. Блеч, І. Гладченко, І. Сухіна, С. Трикоз, О. Чеботарьова, Н. Ярмола та інші. У своїх дослідженнях вони зазначали, що шкільне навчання характеризується необхідністю врахування специфічних особливостей не тільки інтелектуальних можливостей дітей, але й мотиваційно-особистісних, біологічних і соціально-психологічних чинників [5].

В умовах спеціальної та інклюзивної освіти актуальним є організація системної діяльності зі створення соціально-психологічних та педагогічних умов для успішного навчання та розвитку дітей із порушеннями інтелекту, тобто здійснювати соціально-педагогічний супровід цих школярів [6].

Соціально педагогічний супровід включає психолого-педагогічне консультування учнів та їхніх батьків (законних представників), корекційно-розвиткові заняття з учнями, допомога учням у профорієнтації, здобутті професії та соціальній адаптації.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей соціально-педагогічного супроводу дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціальної та інклюзивної освіти.

Виклад основного матеріалу. Соціально-педагогічний супровід школярів з інтелектуальними порушеннями повинен здійснюватися з перших днів їхнього навчання. Зауважимо, що соціально-педагогічний супровід здійснює консилиум шкільних фахівців – психолог, вчителі-предметники (дефектолог), логопед, класний керівник і тьютор.

Кожен із зазначених працівників закладу освіти здійснює корекційну допомогу щодо супроводу школярів. На нашу думку, особлива увага повинна приділятися адаптації молодших школярів до умов навчання в спеціальному закладі загальної середньої освіти та закладах з інклюзивним навчанням.

Комплексна робота з соціально-педагогічного супроводу школярів зазначеної нозологічної групи повинна будуватися таким чином, щоб дитина відчувала підтримку та допомогу у незнайомих їй нових умовах.

Зауважимо, специфіка розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями диктує особливі вимоги щодо їхнього навчання та освітніх потреб. Зокрема, порушення адаптаційних механізмів проявляються в неврозах, страхах, емоційній спустошеності, небажанні виконувати завдання та взаємодіяти з учителем.

Для максимально комфортного переходу до шкільного навчання в умовах закладу загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням призначають тьютора. Це – фахівець, який знає психолого-педагогічні особливості дитини з інтелектуальними порушеннями, вивчає його інтереси та створює спеціальне освітнє середовище для її розвитку. Тьютор курує всі аспекти шкільного життя дитини з інтелектуальними порушеннями, відіграючи роль посередника між школярем та навколишнім світом. До основних функцій тьютора відносять:

- контрольню-діагностичну;
- проектну;
- інформаційно-змістову;
- організаційно-діяльну;
- технологічну;
- рефлексивну;
- мотиваційну;
- консультаційну та інші.

Значна частина роботи тьютора приділяється соціальному супроводу молодшого школяра. Також тьюторський супровід здійснюється в різні часові періоди освітнього процесу, а саме: на уроках, у загально-освітньому та ресурсному класах, у групі продовженого дня, на змінах та при пересуванні дитини по території школи тощо.

Досвід роботи зі школярами зазначеної категорії свідчить про важливість організації соціально-педагогічного супроводу дітей з розладами аутистичного спектру. У таких школярів, особливо у молодшому шкільному віці, на етапі адаптації до школи відмічаються труднощі у встановленні контактів з учителями та однолітками, схильність до частих аутостимуляцій, які перешкоджають опануванню навчального матеріалу під час уроків і є відволікаючим фактором для інших дітей у класі. Такі школярі часто встають під час уроку, розмовляють монологічно вголос, проявляють агресію у відповідь на зауваження вчителя (вчителів), не відповідають на запитання тощо.

Мотивація до навчання у дітей з розладами аутистичного спектру, як правило, відсутня. Деякі учні відвідують школу за умови обіцяної

винагороди від батьків. Дехто з школярів самостійно готуються до уроків лише за прикладом інших дітей, виконують прості інструкції (дістати підручник, стерти запис з дошки тощо).

На нашу думку, на початковому етапі робота тьютора з дитиною з РАС полягає у встановленні та розвитку емоційного контакту з дитиною, наданні їй допомоги в осмисленні того, що відбувається.

На наступних етапах повинна проводитися робота щодо формування адекватної навчальної поведінки дитини, навичок комунікації, взаємодії з учителем та організації навчання (з урахуванням специфіки опанування навичок та засвоєння інформації).

Тьютор повинен допомагати дитині у запам'ятовуванні назви навчальних предметів та зіставленні назв предметів з конкретними підручниками і зошитами. Треба вчити дитину відповідати на уроках, формувати усвідомлення, що для цього потрібно підняти руку тощо.

Працюючи з іншими категоріями дітей з інтелектуальними порушеннями тьютор повинен працювати щодо розвитку комунікації. Тьютор повинен допомагати школярам цієї категорії знайти контакт із оточуючими людьми.

Ретельно вивчаючи індивідуальні особливості конкретної дитини, тьютор повинен знаходити такі механізми та шляхи впливу, які допомагатимуть школяру соціально адаптуватися.

Для успішної адаптації школяра з інтелектуальними порушеннями потрібна комплексна робота фахівців. Оптимальні умови для навчання, розвитку, соціалізації та адаптації створюються взаємодією керівних та педагогічних працівників закладу середньої освіти. Для цього створюється психолого-педагогічний консиліум. Його завданням є:

- 1) виявлення труднощів у навчанні, особливостей в адаптації та поведінці, індивідуальних особливостей розвитку;
- 2) організація психолого-педагогічного супроводу учнів;
- 3) консультування учасників освітнього процесу, надання їм психолого-педагогічної та методичної допомоги;
- 4) контроль над виконанням рекомендацій психолого-педагогічний консиліуму тощо.

Висновки. Таким чином, соціально-педагогічний супровід дітей з інтелектуальними порушеннями є однією із умов їхньої успішної адаптації до закладу освіти. Важливу роль у цьому процесі відіграє колектив педагогів. У закладах освіти з інклюзивним навчанням соціально-педагогічний супровід здійснює команда фахівців та

індивідуальний тьютор. У спеціальних закладах середньої освіти активну роль у цьому процесі відіграють соціальний педагог, психолог та вчителі.

Перспектива дослідження. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у розробці програми соціальної адаптації школярів з інтелектуальними порушеннями молодшого шкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. К.: Самміт-Книга, 2009. 272 с.
2. Косенко Ю. М. Суспільствознавча освіта учнів з інтелектуальними порушеннями : сутність поняття, зміст, структура. *Humanitarium*. Педагогіка. Переяслав-Хмельницький; Ніжин. 2018. Том 42. Вип. 2. С. 74–83.
3. Косенко Ю. М., Боряк О. В., Король О. М. Застосування комп'ютерних дидактичних ігор у навчанні історії школярів з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах інклюзивного класу. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 77. № 3. С. 76–89.
4. Косенко Ю. М., Супрун М. О., Боряк О. В., Король О. М. Цифрові технології як інструмент формування абстрактних понять в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. Т. 85. № 5. С. 42–61.
5. Психолого-педагогічний супровід навчання дітей з інтелектуальними порушеннями: навчально-методичний посібник / авт.: О. В. Чеботарьова, Г. О. Блеч, І. В. Гладченко, С. В. Трикоз, І.В. Сухіна, Н. А. Ярмола. К., ІСПП імені Миколи Ярмченка НАПН України, 2018. 123 с.
6. Ярмола, Н. Формування соціальної компетентності дітей з інтелектуальними порушеннями. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2021. № 1. С. 393–409.

Софія БИЧЕНОК

магістрантка спеціальності
016 Спеціальна освіта
(Олігофренопедагогіка. Логопедія)
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка
Науковий керівник – **Дегтяренко Т. М.**,
доктор пед. наук, професор

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

У статті визначено визначити сучасні підходи до проблеми розвитку пізнавальної активності здобувачів освіти з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціального освітнього закладу. Констатовано, що для даних осіб